

Вищий навчальний заклад
«НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ»
Юридичний факультет
Кафедра теорії та історії держави і права

ЗАТВЕРДЖЕНО

Декан юридичного факультету

Наталія ВЕСЕЛОВСЬКА

РОБОЧА ПРОГРАМА

ПРАВО ПРИКОРДОННОЇ СФЕРИ

(назва навчальної дисципліни)

підготовки	<u>першого (бакалаврського) рівня вищої освіти</u> (назва рівня вищої освіти)
галузі знань	<u>D «Бізнес, адміністрування та право»</u> (шифр і назва галузі знань)
спеціальності	<u>D8 «Право»</u> (код і найменування спеціальності)
освітньо-професійної програми	<u>«Право»</u> (назва освітньо-професійної програми)
тип дисципліни	<u>вибіркова навчальна дисципліна</u>

2025 рік

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми

Ірина КОЗАКОВА

РЕКОМЕНДОВАНО:

Кафедрою теорії та історії держави і права
протокол № 1
від «29» серпня 2025 року

Завідувач кафедри

Антон ЧУБ

Укладач: *Курилюк Юрій Богданович*, доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України, професор кафедри теорії та історії держави і права.

1. Опис навчальної дисципліни

Мова навчання: українська

Статус дисципліни: вибіркова

Передумови вивчення навчальної дисципліни: вивчення вибіркової дисципліни *«Право прикордонної сфери»* доцільне після оволодіння здобувачами вищої освіти знаннями з теорії держави і права, конституційного права України (в частині територіального устрою та недоторканності державного кордону), цивільного права, адміністративного права (щодо системи органів виконавчої влади та деліктної юрисдикції), кримінального права України (щодо кримінальних правопорушень проти національної безпеки та порядку управління), а також основ права національної безпеки (в частині структури сектору безпеки й оборони) та може вивчатися одночасно з міграційним правом; логіки та критичного мислення; а також інформаційних технологій в юридичній діяльності.

Предмет вивчення навчальної дисципліни *«Право прикордонної сфери»* є суспільні відносини у сфері встановлення, охорони та захисту державного кордону України; правовий статус Державної прикордонної служби України та її підрозділів; правові режими державного кордону, прикордонної смуги, пунктів пропуску, територіального моря, прилеглої та виключної (морської) економічної зон; нормативно-правове регулювання прикордонного та міграційного контролю, протидії нерегулярній міграції та транскордонній злочинності; а також адміністративна та кримінальна відповідальність за правопорушення у прикордонній сфері й особливості функціонування правових режимів в умовах воєнного стану та взаємодії з європейською агенцією Frontex.

Інформаційний обсяг навчальної дисципліни. На вивчення навчальної дисципліни відводиться **150** годин (5 кредитів ECTS).

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни *«Право прикордонної сфери»* є формування у здобувачів вищої освіти системи теоретичних знань щодо правового регулювання відносин у прикордонній сфері, а також оволодіння практичними навичками застосування норм законодавства для забезпечення недоторканності державного кордону, захисту національних інтересів та ефективного управління міграційними потоками.

Основним завданням навчальної дисципліни *«Право прикордонної сфери»* є ознайомлення здобувачів із понятійно-категоріальним апаратом, принципами та джерелами законодавства прикордонної сфери; аналізування правових режимів сухопутних та морських кордонів, правил пересування у прикордонній смузі та регламентів пунктів пропуску; дослідження процесуальних особливостей прикордонного контролю, верифікації документів, огляду вантажів та правових підстав відмови у перетинанні кордону; вивчення матеріально-правових складів правопорушень (незаконного перетинання кордону, контрабанди, нерегулярної міграції) та засад протидії корупції; а також відпрацювання практичних навичок правової оцінки законності обмежень прав громадян на виїзд під час воєнного стану, підготовки процесуальних документів в адміністративно-юрисдикційній діяльності Державної прикордонної служби України та застосування міжнародних стандартів захисту прав людини при виконанні прикордонних процедур.

3. Компетентності та заплановані результати навчання

Дисципліна «Право прикордонної сфери» забезпечує набуття здобувачами освіти наступних компетентностей і програмних результатів:

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК01	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
ЗК02	Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
ЗК03	Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
ЗК11	Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства; усвідомлення цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідності його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
ЗК12	Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.
ЗК14	Цінування та повага різноманітності та мультикультурності.
ЗК16	Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК03	Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння її правової природи.
СК04	Здатність застосовувати Конвенцію про захист прав людини та основоположних свобод, а також прецедентну практику Європейського суду з прав людини.
СК05	Здатність застосовувати норми та інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.
СК6.	Здатність здійснювати порівняльний аналіз окремих правових інститутів права Європейського Союзу та Ради Європи і правової системи України.
СК07	Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.
СК09	Здатність використовувати бази даних органів юстиції та інформаційні технології необхідні під час здійснення юридичної діяльності.
СК10	Здатність використовувати різноманітні інформаційні джерела для повного та всебічного встановлення певних обставин.
СК11	Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.
СК12	Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.
СК14	Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН02	Знати та розуміти міжнародні стандарти прав людини, положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, а також практику Європейського суду з прав людини.
ПРН04	Знати та розуміти основи права Європейського Союзу.
ПРН05	Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.
ПРН06	Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.
ПРН08	Застосовувати інститути міжнародного публічного права, а також міжнародного приватного права.
ПРН12	Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.
ПРН13	Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.
ПРН15	Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.
ПРН18	Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.
ПРН20	Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.
ПРН22	Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Обсяг у годинах											
	денна форма						заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	сем.	пз	лаб.	с. р		л	сем.	пз	лаб.	с. р
Тема 1. Основи права прикордонної сфери	10	2	2			6	12	1	1			10
Тема 2. Джерела права прикордонної сфери	10	2	2			6	12	1	1			10
Тема 3. Режим державного кордону	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 4. Правовий статус Державної прикордонної служби України	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 5. Прикордонний контроль: процедури та стандарти	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 6. Відповідальність за правопорушення у прикордонній сфері	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 7. Правовий режим територіального моря, виключної (морської) економічної та прилеглої зон	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 8. Міграційні процеси у прикордонній сфері	12	2	4			6	12	1	1			10
Тема 9. Оперативно-розшукова діяльність та розвідка в прикордонній сфері	12	2	4			6	13	1	2			10
Тема 10. Інформаційно-правове забезпечення прикордонної сфери	14	2	4			8	13	1	2			10
Тема 11. Міжнародне співробітництво у прикордонній сфері	16	4	4			8	14		2			12
Тема 12. Особливості охорони кордону в умовах дії воєнного стану	16	4	4			8	14		2			12
Усього годин	150	28	44	0	0	78	150	10	16	0	0	124

5. Зміст програми навчальної дисципліни

Тема 1. Основи права прикордонної сфери

Поняття, предмет та методи права прикордонної сфери. Прикордонні правовідносини. Принципи права прикордонної сфери. Співвідношення права прикордонної сфери з іншими галузями права.

Тема 2. Джерела права прикордонної сфери

Джерела права прикордонної сфери: поняття, система, види. Конституція України як джерело права прикордонної сфери. Міжнародно-правове регулювання прикордонної сфери. Українське спеціальне законодавство про державний кордон. Підзаконне правове регулювання прикордонної сфери в Україні та локальне нормотворення.

Тема 3. Режим державного кордону

Поняття та складові режиму державного кордону. Правила в'їзду, перебування та пересування у прикордонній смузі. Правові засади діяльності пунктів пропуску через державний кордон. Режим у пунктах пропуску: обов'язки фізичних та юридичних осіб. Особливості здійснення господарської діяльності на державному кордоні.

Тема 4. Правовий статус Державної прикордонної служби України (ДПСУ)

Місце ДПСУ в системі органів виконавчої влади та секторі безпеки й оборони. Основні функції та завдання прикордонного відомства. Права та обов'язки військовослужбовців ДПСУ під час виконання завдань. Застосування засобів фізичного впливу, спецзасобів та зброї: правові межі. Соціальний і правовий захист військовослужбовців ДПСУ.

Тема 5. Прикордонний контроль: процедури та стандарти

Поняття та складові частини прикордонного контролю. Перевірка документів: правові підстави та технічні вимоги. Процедура огляду транспортних засобів та вантажів. Спрощення прикордонних формальностей для окремих категорій осіб. Правові підстави відмови у перетинанні державного кордону.

Тема 6. Відповідальність за правопорушення у прикордонній сфері

Класифікація правопорушень у прикордонній сфері. Відповідальність за порушення прикордонного режиму та режиму в пунктах пропуску. Відповідальність за незаконне перетинання державного кордону: кримінально-правовий та адміністративно-деліктний аспекти. Відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон. Процесуальні особливості адміністративно-юрисдикційної діяльності у прикордонній сфері. Запобігання корупції на державному кордоні.

Тема 7. Правовий режим територіального моря, виключної (морської) економічної та прилеглої зон

Правові засади охорони морських кордонів. Право мирного проходу іноземних суден та його обмеження. Контроль за рибальством та природокористуванням у морських зонах. Повноваження Морської охорони Державної прикордонної служби України. Особливості відповідальності за правопорушення законодавства про виключну (морську) економічну зону.

Тема 8. Міграційні процеси у прикордонній сфері

Правовий статус осіб, які шукають захисту на кордоні. Запобігання нерегулярній міграції: превентивні та каральні заходи. Правові засади примусового видворення, повернення та реадмісії осіб. Взаємодія Державної прикордонної та Державної міграційної служб. Рівні можливості та захист прав людини під час здійснення прикордонних процедур.

Тема 9. Оперативно-розшукова діяльність та розвідка в прикордонній сфері

Правові основи оперативно-розшукової діяльності Давної прикордонної служби України. Взаємодія з іншими органами охорони правопорядку. Запобігання транскордонній злочинності та тероризму. Контррозвідувальне забезпечення охорони державного кордону.

Тема 10. Інформаційно-правове забезпечення прикордонної сфери

Правовий статус державних інформаційних систем у прикордонній сфері. Використання біометричних даних: правові підстави збору, зберігання та транскордонної передачі інформації. Правове регулювання застосування технічних засобів: використання дронів, камер відеоспостереження та сенсорних систем на кордоні. Електронна черга і цифровізація процедур перетинання державного кордону: правові аспекти й адміністрування. Кібербезпека і захист персональних даних під час здійснення прикордонного контролю і міжвідомчого обміну інформацією.

Тема 11. Міжнародне співробітництво у прикордонній сфері

Двосторонні договори про режим державного кордону і взаємну допомогу. Роль міжнародних організацій у забезпеченні прикордонної безпеки. Інститут прикордонних представників: повноваження та порядок діяльності. Спільний прикордонний та митний контроль: правові аспекти. Співпраця з Європейською агенцією з охорони кордонів та берегової оборони (Frontex).

Тема 12. Особливості охорони кордону в умовах дії воєнного стану

Зміни у правовому регулюванні перетинання державного кордону під час війни. Обмеження прав громадян на виїзд за кордон: законність і винятки. Правовий статус зон активних бойових дій поблизу державного кордону. Особливості посилення та прикриття державного кордону. Міжнародний гуманітарний коридор та правові аспекти евакуації.

6. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Основи права прикордонної сфери	2	1
2	Тема 2. Джерела права прикордонної сфери	2	1
3	Тема 3. Режим державного кордону	2	1
4	Тема 4. Правовий статус Державної прикордонної служби України	2	1
5	Тема 5. Прикордонний контроль: процедури та стандарти	2	1
6	Тема 6. Відповідальність за правопорушення у прикордонній сфері	2	1
7	Тема 7. Правовий режим територіального моря, виключної (морської) економічної та прилеглої зон	2	1
8	Тема 8. Міграційні процеси у прикордонній сфері	2	1
9	Тема 9. Оперативно-розшукова діяльність та розвідка в прикордонній сфері	2	1
10	Тема 10. Інформаційно-правове забезпечення прикордонної сфери	2	1
11	Тема 11. Міжнародне співробітництво у прикордонній сфері	4	
12	Тема 12. Особливості охорони кордону в умовах дії воєнного стану	4	
Усього годин		28	10

7. Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Основи права прикордонної сфери	2	1
2	Тема 2. Джерела права прикордонної сфери	2	1
3	Тема 3. Режим державного кордону	4	1
4	Тема 4. Правовий статус Державної прикордонної служби України	4	1
5	Тема 5. Прикордонний контроль: процедури та стандарти	4	1
6	Тема 6. Відповідальність за правопорушення у прикордонній сфері	4	1
7	Тема 7. Правовий режим територіального моря, виключної (морської) економічної та прилеглої зон	4	1
8	Тема 8. Міграційні процеси у прикордонній сфері	4	1
9	Тема 9. Оперативно-розшукова діяльність та розвідка в прикордонній сфері	4	2
10	Тема 10. Інформаційно-правове забезпечення прикордонної сфери	4	2
11	Тема 11. Міжнародне співробітництво у прикордонній сфері	4	2
12	Тема 12. Особливості охорони кордону в умовах дії воєнного стану	4	2
Усього годи		44	16

8. План семінарських занять

Тема 1. Основи права прикордонної сфери

Мета: системне засвоєння знань про предмет, метод, принципи права прикордонної сфери, сутність прикордонних правовідносин і характер взаємозв'язків із суміжними правовими галузями.

Питання для обговорення:

1. Як у правовій доктрині визначається поняття, предмет та специфіка методів права прикордонної сфери?
2. Що становлять прикордонні правовідносини, яка їхня внутрішня структура та підстави виникнення?
3. Які самостійні принципи покладено в основу права прикордонної сфери та яке їхнє правозастосовне значення?
4. За якими ознаками та критеріями здійснюється класифікація суб'єктів та об'єктів прикордонних правовідносин?
5. Як право прикордонної сфери співвідноситься та взаємодіє з конституційним, адміністративним та міжнародним правом?
6. Як норми прикордонного права забезпечують баланс між національною безпекою та свободою пересування особи?

Тема 2. Джерела права прикордонної сфери

Мета: ґрунтовне вивчення ієрархічної системи джерел прикордонного права, значення Конституції та спеціальних законів України, ролі підзаконного й локального нормотворення.

Питання для обговорення:

1. Що становить поняття, види та внутрішню структуру системи джерел права прикордонної сфери?
2. Чому Конституція України визнається фундаментальним джерелом регулювання правовідносин у прикордонній сфері?
3. На яких нормативних засадах базується міжнародно-правове регулювання прикордонної безпеки та делімітації кордонів?
4. Яку матеріально-правову характеристику має спеціальне українське законодавство про державний кордон України?

5. Яке місце посідає підзаконне нормативно-правове регулювання (укази, постанови Кабміну, накази МВС) у цій сфері?

Тема 3. Режим державного кордону

Мета: комплексне опанування складових елементів режиму державного кордону, правил перебування у прикордонній смузі та нормативно-правових засад функціонування пунктів пропуску.

Питання для обговорення:

1. Що становить юридичне поняття, сутність та обов'язкові складові частини режиму державного кордону?
2. Які нормативні правила в'їзду, перебування, проживання та пересування діють у межах прикордонної смуги?
3. Які правові засади та вимоги визначають відкриття й діяльність пунктів пропуску через державний кордон?
4. Як функціонує режим у пунктах пропуску та які обов'язки покладено на фізичних і юридичних осіб?
5. Які законодавчі особливості та обмеження встановлено для здійснення господарської діяльності на державному кордоні?
6. Як правовий режим прикордонної смуги обмежує права власності та землекористування для приватних осіб?

Тема 4. Правовий статус Державної прикордонної служби України

Мета: детальний аналіз інституційного статусу Держприкордонслужби в системі органів влади, її функцій, професійних прав та юридичних меж застосування фізичної сили й зброї.

Питання для обговорення:

1. Яке місце посідає Держприкордонслужба в системі органів виконавчої влади та загальному секторі безпеки й оборони держави?
2. Які основні функції, правоохоронні та військові завдання покладено законом на прикордонне відомство?
3. Які професійні права, обов'язки та обмеження мають військовослужбовці Держприкордонслужби під час виконання завдань?
4. Які чіткі правові межі, підстави та правила встановлено для застосування засобів фізичного впливу, спецзасобів та зброї?
5. Як побудована система соціального і правового захисту військовослужбовців Держприкордонслужби та членів їхніх родин?

Тема 5. Прикордонний контроль: процедури та стандарти

Мета: наукове дослідження складових частин прикордонного контролю, процедур верифікації документів, огляду вантажів і правових підстав відмови у перетинанні державного кордону.

Питання для обговорення:

1. Що становить юридичне поняття, правова сутність та обов'язані складові частини прикордонного контролю?
2. Які правові підстави, стандарти та технічні вимоги висуваються до процесу перевірки паспортних документів?
3. Який нормативно-визначений процесуальний порядок встановлено для огляду транспортних засобів, контейнерів та вантажів?
4. За якими правилами та для яких категорій осіб застосовується спрощення або полегшення прикордонних формальностей?
5. Які імперативні правові підстави та процесуальне оформлення має рішення про відмову у перетинанні державного кордону?
6. Як міжнародні стандарти Шенгенського кодексу про кордони впливають на модернізацію процедур українського контролю?

Тема 6. Відповідальність за правопорушення у прикордонній сфері

Мета: доктринальне вивчення класифікації прикордонних деліктів, кримінальних та адміністративних складів правопорушень, юрисдикційної діяльності Держприкордонслужби та антикорупційних превенцій.

Питання для обговорення:

1. За якими критеріями та матеріально-правовими ознаками здійснюється класифікація правопорушень у прикордонній сфері?
2. Яка юридична відповідальність передбачена за порушення прикордонного режиму та режиму в пунктах пропуску?
3. Як розмежовуються кримінально-правовий та адміністративно-деліктний аспекти відповідальності за незаконне перетинання державного кордону?
4. Які елементи складу злочину характеризують незаконне переправлення осіб через державний кордон України?
5. Які процесуальні особливості та стадії має адміністративно-юрисдикційна діяльність уповноважених осіб Держприкордонслужби?

Тема 7. Правовий режим територіального моря, виключної (морської) економічної та прилеглої зон

Мета: критичне переосмислення засад охорони морських кордонів, інституту мирного проходу суден, повноважень Морської охорони та специфіки відповідальності у морських зонах.

Питання для обговорення:

1. Які міжнародно-правові та національні засади визначають правовий режим охорони морських кордонів України?
2. У чому полягає сутність права мирного проходу іноземних суден через територіальне море та які існують законні обмеження?
3. Як здійснюється правовий контроль за рибальством, судноплавством та природокористуванням у морських зонах?
4. Які виключні повноваження та правові інструменти реалізує Морська охорона Державної прикордонної служби України?
5. Які особливості та матеріально-процесуальні підстави має відповідальність за правопорушення законодавства про виключну економічну зону?

Тема 8. Міграційні процеси у прикордонній сфері

Мета: теоретичне осмислення правового статусу біженців на кордоні, превентивних заходів проти нерегулярної міграції, правових засад реадмісії та взаємодії прикордонної та міграційної служб.

Питання для обговорення:

1. Який правовий статус, права та гарантії мають особи, які шукають міжнародного захисту безпосередньо на кордоні?
2. Які превентивні та каральні юридичні заходи застосовуються державою з метою запобігання нерегулярній міграції?
3. Які правові засади, підстави та процедури регламентують примусове видворення, повернення та інститут реадмісії осіб?
4. На яких засадах будується нормативно-правова взаємодія Державної прикордонної та Державної міграційної служб України?
5. Як забезпечуються рівні можливості, недискримінація та захист фундаментальних прав людини під час здійснення прикордонних процедур?

Тема 9. Оперативно-розшукова діяльність та розвідка в прикордонній сфері

Мета: спрямоване формування знань про правові засади здійснення ОРД органами Держприкордонслужби, протидію транскордонному тероризму, розвідувальні функції та контррозвідувальний захист кордону.

Питання для обговорення:

1. Які правові основи, мета та межі здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами Державної прикордонної служби України?
2. Як координується правова взаємодія ОРД прикордонників з іншими органами охорони правопорядку та спецслужбами?
3. Які юридичні механізми та інструменти застосовуються для запобігання транскордонній організованій злочинності та тероризму?
4. Які розвідувальні функції покладено законом на уповноважені органи прикордонного відомства та які межі їх реалізації?
5. Як організовано нормативно-правове забезпечення та завдання контррозвідувального захисту охорони державного кордону?
6. Як здійснюється міжнародний обмін оперативно-розшуковою інформацією у сфері протидії нелегальному обігу зброї та наркотиків?

Тема 10. Інформаційно-правове забезпечення прикордонної сфери

Мета: концептуальне опанування правового статусу відомчих інформаційних систем, умов використання біометрії, БПЛА і відеоконтролю, кіберзахисту даних під час міжвідомчого обміну

Питання для обговорення:

1. Який правовий статус державних інформаційних систем та баз даних («Гарт», «Аркан»), що функціонують у прикордонній сфері?
2. Які правові підстави збору, тривалого зберігання та транскордонної передачі інформації при використанні біометричних даних осіб?
3. Як нормативно врегульовано застосування технічних засобів, БПЛА (дронів), камер відеоспостереження та сенсорних систем на кордоні?
4. Які правові аспекти, правила адміністрування та алгоритми визначають функціонування системи електронної черги («ЄЧерга»)?
5. Як забезпечується кібербезпека, конфіденційність та захист персональних даних пацієнтів під час здійснення контролю та міжвідомчого обміну?

Тема 11. Міжнародне співробітництво у прикордонній сфері

Мета: аналіз правової природи двосторонніх договорів про режим кордону, статусу прикордонних представників, спільного контролю і засад стратегічної взаємодії з агенцією Frontex.

Питання для обговорення:

1. Яку юридичну структуру та правовий зміст мають двосторонні договори України про режим державного кордону та взаємну допомогу?
2. Яку роль відіграють міжнародні безпекові організації (ОБСЄ, ООН) у забезпеченні глобальної та регіональної прикордонної безпеки?
3. Що становить інститут прикордонних представників (прикордонних комісарів), які їхні повноваження та процесуальний порядок діяльності?
4. Які нормативно-правові аспекти та організаційні моделі регламентують спільний прикордонний та митний контроль на суміжній території?
5. На яких правових засадах будується стратегічна співпраця України з Європейською агенцією з охорони кордонів та берегової оборони (Frontex)?
6. Які особливості мають спільні операції та правовий статус офіцерів зв'язку Frontex на території держав-партнерів?

Тема 12. Особливості охорони кордону в умовах дії воєнного стану

Мета: аксіологічне розуміння правових трансформацій правил перетинання кордону під час війни, законності обмежень виїзду громадян, статусу бойових зон на кордоні та міжнародно-правових засад евакуації.

Питання для обговорення:

1. Які ключові зміни та обмеження внесено до правового регулювання перетинання державного кордону під час дії воєнного стану?

2. Як оцінюється законність, нормативні підстави та легітимні винятки щодо обмеження прав громадян (зокрема військовозобов'язаних) на виїзд?

3. Який особливий правовий статус та режим доступу встановлено для зон активних бойових дій поблизу державного кордону?

4. Які нормативно-правові особливості та тактичні засади регламентують посилення, прикриття та оборону кордону підрозділами Держприкордонслужби і ЗСУ?

5. Які міжнародно-правові аспекти, гуманітарні стандарти та правила регулюють функціонування міжнародних коридорів та евакуацію населення?

9. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

10. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Не передбачено навчальним планом	-	-
Усього годин			

11. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
1	Тема 1. Основи права прикордонної сфери	6	10
2	Тема 2. Джерела права прикордонної сфери	6	10
3	Тема 3. Режим державного кордону	6	10
4	Тема 4. Правовий статус Державної прикордонної служби України	6	10
5	Тема 5. Прикордонний контроль: процедури та стандарти	6	10
6	Тема 6. Відповідальність за правопорушення у прикордонній сфері	6	10
7	Тема 7. Правовий режим територіального моря, виключної (морської) економічної та прилеглої зон	6	10
8	Тема 8. Міграційні процеси у прикордонній сфері	6	10
9	Тема 9. Оперативно-розшукова діяльність та розвідка в прикордонній сфері	6	10
10	Тема 10. Інформаційно-правове забезпечення прикордонної сфери	8	10
11	Тема 11. Міжнародне співробітництво у прикордонній сфері	8	12
12	Тема 12. Особливості охорони кордону в умовах дії воєнного стану	8	12
Усього годин		78	124

12.Завдання для самостійної роботи

Самостійна робота – форма організації освітнього процесу, за яка здобувач вищої освіти опановує навчальну дисципліну в час, вільний від навчальних занять, під методичним керівництвом викладача, але без його безпосередньої участі. Метою самостійної роботи з дисципліни *«Право прикордонної сфери»* є засвоєння у повному обсязі навчальної програми, розвиток компетентностей, формування здатності бути активним учасником освітнього процесу, уміння самостійно опановувати теоретичні й прикладні знання, що спрямовані на поглиблене опрацювання нормативно-правового захисту державного кордону, аналіз інституційного статусу Держприкордонслужби, дослідження процедур прикордонного і міграційного контролю, вивчення правових режимів морських зон та прикордонної смуги, засвоєння стандартів інформаційно-технічного забезпечення охорони кордону, правил взаємодії з європейською агенцією Frontex й особливостей перетинання кордону під час воєнного стану, а також дотримання принципів академічної доброчесності й превентивних механізмів запобігання плагіату.

Самостійна робота здійснюється у формі: виконання домашніх завдань; підготовки аналітичних доповідей, есе та рефератів з обов'язковим дотриманням стандартів академічної доброчесності; роботи з актами спеціального законодавства (зокрема законами про державний кордон, про Держприкордонслужбу, про прикордонний контроль), підзаконними наказами МВС, міжнародними договорами про режим кордону та актуальною судовою практикою Верховного Суду щодо оскарження рішень про відмову у виїзді; доопрацювання матеріалів лекцій шляхом пошуку додаткової спеціалізованої літератури та опрацювання теоретичної бази; роботи з глобальними інформаційними мережами, електронними реєстрами системи «єЧерга», цифровими архівами та науковими періодичними виданнями; опрацювання додаткової фахової літератури; складання конспектів тем, що виносяться на самостійне вивчення, а також практичного розв'язання ситуаційних задач щодо верифікації документів, кваліфікації правопорушень при незаконному переправленні осіб, застосування права мирного проходу суден, перевірки підстав для отримання статусу викривача або біженця на кордоні та правового оформлення адміністративних затримань.

Всі завдання самостійної роботи поділяються на обов'язкові та вибіркові. До обов'язкових належать завдання, які студенти мають виконувати обов'язково впродовж вивчення дисципліни. Вибіркові включають альтернативні завдання, серед яких здобувач на власний розсуд обирає конкретні завдання з тим, щоб набрати необхідну кількість балів.

Нижче подано варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів денної форми навчання, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно виконати один з таких варіантів:

Варіант 1.

Здійсніть детальний юридичний аналіз Закону України «Про прикордонний контроль» з метою виділення матеріально-правових підстав для відмови особі у перетинанні кордону.

Варіант 2.

Підготуйте реферат про адміністративно-правовий статус, межі юрисдикції та процесуальні форми діяльності прикордонних представників (комісарів) України.

Варіант 3.

Обґрунтуйте в аналітичному огляді законність, конституційні підстави та судові прецеденти щодо обмеження права виїзду за кордон чоловіків під час воєнного стану.

Варіант 4.

Складіть покроковий алгоритм дій уповноважених осіб Держприкордонслужби при виявленні ознак незаконного переправлення осіб через державний кордон (стаття 332 КК України).

Варіант 5.

Проаналізуйте норми міжнародного морського права та законодавства України щодо реалізації права мирного проходу іноземних суден через територіальне море.

Варіант 6.

Напишіть наукову доповідь про правовий статус, умови збору та кіберзахисту біометричних даних громадян у відомчих інформаційних системах («Гарт», «Аркан»).

Варіант 7.

Сформулюйте порівняльну характеристику правового режиму прикордонної смуги та режиму безпосередньо у пунктах пропуску через державний кордон.

Варіант 8.

Розгляньте нормативно-правові засади, організаційні форми та юридичне значення стратегічного співробітництва Державної прикордонної служби України з агенцією Frontex.

Варіант 9.

Висвітліть у формі есе правові межі, процесуальні умови та міжнародні стандарти застосування військовослужбовцями Держприкордонслужби вогнепальної зброї та спецзасобів.

Варіант 10.

Оформіть проєкт скарги (або позовної заяви) про визнання протиправним і скасування рішення уповноваженої особи Держприкордонслужби про відмову у перетинанні державного кордону.

Варіанти контрольної роботи (для заочної форми здобуття освіти)

Нижче подано варіанти завдань для контрольної роботи, що відповідають змісту окремих тем дисципліни та поглиблюють опрацювання навчального матеріалу. Необхідно обрати варіант та виконати наведені завдання. Вимоги до контрольної роботи: 8–12 сторінок тексту (*шрифт Times New Roman, 14 pt, міжрядковий інтервал – 1*). Слід опрацювати щонайменше 10–12 джерел. Використання сучасних наукових праць є обов'язковим. Дотримання принципів академічної доброчесності – засадничий принцип навчання. Здійснюйте коректне цитування використаних джерел. Заборонено плагіат: текст має бути оригінальним, з власним аналітичним і методологічним осмисленням. Максимальна кількість балів за виконану контрольну роботу – 50 балів.

Варіант 1.

1. Розкрийте предмет, метод, систему та принципи права прикордонної сфери як комплексної юридичної галузі.

2. Охарактеризуйте Конституцію України та міжнародні договори як джерела права прикордонної сфери.

Варіант 2.

1. Проаналізуйте поняття, структуру та правила дотримання режиму державного кордону та прикордонної смуги.

2. Висвітліть правові засади діяльності пунктів пропуску та обов'язки осіб щодо дотримання встановленого режиму.

Варіант 3.

1. Дослідіть місце Держприкордонслужби в системі органів виконавчої влади та загальному секторі безпеки й оборони держави.

2. Окресліть професійні права, обов'язки та правові межі застосування зброї і спецзасобів військовослужбовцями Держприкордонслужби.

Варіант 4.

1. З'ясуйте юридичне поняття, складові частини та процесуальні стандарти здійснення прикордонного контролю.

2. Опишіть процедуру огляду документів, транспортних засобів та вантажів під час перетинання кордону.

Варіант 5.

1. Обґрунтуйте класифікацію правопорушень у прикордонній сфері та види адміністративної відповідальності за них.

2. Порівняйте кримінально-правові та адміністративно-деліктні склади правопорушень при незаконному перетинанні кордону.

Варіант 6.

1. Визначте правовий режим територіального моря, прилеглої та виключної (морської) економічної зон України.
2. Проілюструйте повноваження Морської охорони Держприкордонслужби та інститут права гарячого переслідування іноземних суден.

Варіант 7.

1. Аргументуйте правовий статус осіб, які шукають захисту (притулку) на кордоні, та превентивні заходи проти нелегальної міграції.
2. Поясніть правові засади, підстави та процедуру примусового видворення, повернення та реадмісії осіб.

Варіант 8.

1. Обговоріть правові основи та межі здійснення оперативно-розшукової діяльності підрозділами Держприкордонслужби.
2. Критикуйте виклики транскордонної організованої злочинності та нормативні засади контррозвідувального забезпечення охорони кордону.

Варіант 9.

1. Сформулюйте правовий статус відомих інформаційних систем та правила обігу біометричних даних у прикордонній сфері.
2. Деталізуйте правове регулювання застосування БПЛА, систем відеоконтролю та електронної черги («Черга»).

Варіант 10.

1. Оцініть зміни у правовому регулюванні та посиленні охорони державного кордону в умовах дії воєнного стану.
2. Класифікуйте форми міжнародного прикордонного співробітництва, інститут прикордонних комісарів та взаємодію з Frontex.

13. Неформальна освіта (онлайн-курси та платформи)

У межах самостійної роботи здобувачам рекомендується проходження онлайн-курсів на міжнародних освітніх платформах з метою розширення професійних компетентностей та академічної доброчесності.

Рекомендовані платформи:

- Coursera (Cross-border road transport in EU law context: <https://www.coursera.org/learn/transport-eu-law>; Refugee & Asylum Advocacy: Legal Frameworks for Protection: <https://www.coursera.org/learn/refugee-asylum-advocacy>);
- edX (HKUx: Europe Without Borders? (2nd Edition): <https://www.edx.org/learn/international-development/university-of-hong-kong-europe-without-borders>; LouvainX: Asylum and Refugee Law: <https://www.edx.org/learn/refugee-law/universite-catholique-de-louvain-asylum-and-refugee-law>).

Опрацювання зазначених онлайн-курсів не є обов'язковим і здійснюється за власною ініціативою здобувача як форма неформальної освіти. Так само не є обов'язковими саме ці курси та можуть бути пройдені інші тематичні курси, тренінги тощо.

14. Питання для підготовки до підсумкового контролю (диференційований залік)

1. Що є предметом права прикордонної сфери?
2. З яких елементів складаються прикордонні правовідносини?
3. Які самостійні принципи покладено в основу права прикордонної сфери?
4. Що становить систему джерел права прикордонної сфери України?
5. Яке значення мають міжнародні договори у врегулюванні прикордонних питань?
6. Що таке «режим державного кордону» за чинним законодавством?
7. Які правила в'їзду та пересування встановлено для прикордонної смуги?
8. Які правові засади визначають режим у пунктах пропуску через кордон?
9. Які особливості здійснення господарської діяльності на державному кордоні?

10. Яке місце посідає Держприкордонслужба в секторі безпеки й оборони України?
11. Які основні правоохоронні та військові функції покладено на Держприкордонслужбу?
12. Які професійні права мають прикордонники під час виконання завдань?
13. Які правові межі встановлено для застосування прикордонниками спецзасобів та зброї?
14. Що становить сутність прикордонного контролю?
15. Які вимоги висуваються до процедури перевірки паспортних документів?
16. Який нормативний порядок огляду транспортних засобів та вантажів на кордоні?
17. Для яких категорій осіб передбачено спрощення прикордонних формальностей?
18. Які імперативні підстави встановлено для відмови у перетинанні державного кордону?
19. Яка відповідальність передбачена за порушення прикордонного режиму?
20. Які ознаки складу адміністративного проступку незаконного перетинання кордону?
21. Коли незаконне перетинання кордону кваліфікується як кримінальний злочин?
22. Що є об'єктивною стороною незаконного переправлення осіб через державний кордон?
23. Які процесуальні особливості має юрисдикційна діяльність органів Держприкордонслужби?
24. Як реалізується стратегія запобігання корупції на державному кордоні?
25. Що становить правову основу охорони морських кордонів України?
26. Що таке «право мирного проходу» іноземних суден через територіальне море?
27. Які повноваження покладено на Морську охорону Держприкордонслужби?
28. Що таке інститут «права гарячого переслідування» у морському праві?
29. Які права мають особи, які звертаються із зверненням про статус біженця безпосередньо на кордоні?
30. Які правові засади та процедури регламентують інститут реадмісії осіб?
31. Як координується взаємодія Державної прикордонної та Державної міграційної служб?
32. Які правові основи здійснення оперативно-розшукової діяльності органами Держприкордонслужби?
33. Як здійснюється контррозвідальне забезпечення охорони державного кордону?
34. Який правовий статус мають інформаційні системи «Гарт» і «Аркан»?
35. Які правила встановлено для збору та зберігання біометричних даних на кордоні?
36. Як закон регулює використання БПЛА та відеокамер під час охорони кордону?
37. Які правові та адміністративні аспекти визначають функціонування системи «єЧерга»?
38. Що становить інститут прикордонних представників (комісарів)?
39. На яких засадах будується співпраця Держприкордонслужби з європейською агенцією Frontex?
40. Які обмеження діють щодо виїзду громадян України за кордон під час воєнного стану?

15. Методи навчання

Методи навчання на лекціях: вербальний метод – подається фактичний матеріал, висвітлюються положення нормативно-правових актів тощо (лекція, дискусія, консультація, обговорення тощо); методи візуалізації (презентація, метод ілюстрації, метод демонстрацій: та інші); інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо).

Методи навчання на семінарських заняттях: вербальний метод (дискусія, співбесіда тощо); метод візуалізації (презентація, метод ілюстрації (графічний, табличний, тощо), метод демонстрацій та інші); робота з навчально-методичною літературою (рецензування, підготовка реферату, есе, доповіді тощо); робота з навчально-методичною літературою (конспектування, тезування, анотування тощо); інформаційно-пояснювальний метод (надання інформації законодавчого, адміністративного, практичного характеру, статистичної інформації тощо); кейс-метод (обговорення проблеми реалізації норм права прикордонної сфери, застосування положень законодавства, практика підготовки юридичної документації, судової практики тощо); інші методи у сполученні з новітніми інформаційними технологіями та комп'ютерними засобами навчання (дистанційні, мультимедійні, веб-орієнтовані тощо); кейс-метод (вирішення ситуацій тощо); пошуковий метод.

16. Методи оцінювання

У процесі вивчення дисципліни «Право прикордонної сфери» використовуються такі методи оцінювання:

для поточного контролю: у вигляді усного та письмового опитування, фронтального опитування, тестування, написання есе (рефератів), вирішення кросвордів, контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти); самостійна робота, неформальна освіта (онлайн-курси та платформи) тощо.

для підсумкового контролю: проведення підсумкового контролю (усна та/або письмова відповідь, тестування тощо).

17. Засоби діагностики результатів навчання

Робоча програма передбачає застосування засобів діагностики результатів навчання за формами контролю знань:

- *поточний контроль* може передбачати застосування широкого спектру форм та методів оцінювання знань, що проводиться за кожною темою.
- *підсумковий контроль* передбачає проведення диференційованого заліку.

Завершальним етапом досягнення запланованих програмних результатів навчання з навчальної дисципліни «Право прикордонної сфери» є підсумковий контроль – диференційований залік.

18. Критерії та порядок оцінювання результатів навчання

Для оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються контрольні заходи у формі поточного та підсумкового контролю знань відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Поточний контроль

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни. Оцінювання окремих видів навчальної діяльності здобувача вищої освіти для дисципліни «Право прикордонної сфери» відбувається за такими рекомендованими балами:

Види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти	Кількість балів (від – до)
Аудиторна робота	
Відповідь на практичному, семінарському, лабораторному занятті	1-5
Вирішення ситуаційних завдань, розв'язання задач тощо	1-5
Тестування	1-5
Ділова гра, практичний кейс тощо	1-10
Інші види аудиторної роботи*	
Самостійна робота	
Реферат, есе тощо	1-10
Інші види навчальної діяльності здобувачів вищої освіти (участь у публічних заходах (конференція, олімпіада тощо); написання наукової статті, участь у конкурсах студентських робіт тощо)	1-10
Інші види самостійної роботи*	
Контрольна робота (для заочної форми здобуття освіти)	1-50

*види навчальної діяльності здобувачів освіти обираються та оцінюються викладачем за рекомендованою шкалою в залежності від особливостей навчальної дисципліни.

Для визначення ступеня засвоєння навчального матеріалу та поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти ([https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-otsiniuvannia-znan-zdobuvachiv-\(red-2021\).pdf](https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-otsiniuvannia-znan-zdobuvachiv-(red-2021).pdf)).

Порядок зарахування результатів неформальної освіти

Результати проходження онлайн-курсів можуть бути зараховані як складова самостійної роботи за заявою здобувача в порядку, визначеному Положенням про порядок визнання результатів навчання набутих у неформальній/інформальній освіті (<https://nam.kyiv.ua/files/pdf/polozhennia-pro-neformalnu-ta-informalnu-osvitu.pdf>).

Максимальна кількість балів – до **10 балів** у межах самостійної роботи.

Підсумковий контроль

Максимальна кількість балів за диференційований залік з початкової дисципліни «Право прикордонної сфери» складає **40 балів**.

Для визначення ступеня засвоєння навчальної дисципліни та контрольного оцінювання знань здобувачів вищої освіти за підсумковим контролем застосовуються критерії відповідно до Положення про оцінювання знань здобувачів вищої освіти.

Підсумкова оцінка переводиться у національну систему оцінювання і шкалу ECTS згідно з таблицею:

Порядок переведення оцінок у систему ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	ОЦІНКА ECTS	ОЦІНКА ЗА НАЦІОНАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ	
		для екзамену курсової роботи (проєкту), практики	для заліку (диференційованого заліку)
90-100	A	Відмінно	зараховано
82-89	B	Добре	
75-81	C		
64-74	D	Задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

19. Розподіл балів, які отримують здобувачі вищої освіти

Для денної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60													Підсумковий контроль	Сума
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	Самостійна робота		
4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	5 балів	5 балів	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	4 бали	10 балів	40 балів	100 балів

Для заочної форми здобуття освіти

Поточний контроль та самостійна робота – 60		Підсумковий контроль	Сума
Контрольна робота	Самостійна робота		
50 балів	10 балів	40 балів	100 балів

20. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення дисципліни «Право прикордонної сфери» узагальнено в комплексі навчально-методичного забезпечення, який включає:

- силабус;
- робочу програму навчальної дисципліни;
- варіанти завдань для самостійної роботи здобувачів;
- варіанти завдань для підсумкового контролю;
- інші матеріали.

21. Рекомендована література

1. Адміністративно-юрисдикційна діяльність органів охорони державного кордону: підручник / Ю.Б. Курилюк, А.Ф. Мота, Р.В. Гринько [та ін.]. Київ: ВД «Дакор», 2023. 484 с.
2. Ганьба О.Б. Правові відносини у сфері прикордонної безпеки України: теоретичні і прикладні проблеми: монографія. Вінниця: ТОВ «ТВОРИ», 2020. 448 с.
3. Державна прикордонна служба України: історія створення та реформування; сучасний стан під час воєнного стану; основні нормативні акти, коментарі і роз'яснення, актуальна судова практика / за заг. ред. Ю.Б. Курилюка. Київ: Центр учбової літератури, 2025. 388 с.
4. Законодавство України про державний кордон: науково-практичний коментар [у 3 т.] / за заг. ред. В.С. Нікіфоренка, Ю.Б. Курилюка. Том 1. Хмельницький: НАДПСУ, 2023. 618 с. URL: https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/3902/1/komentar_1.pdf
5. Законодавство про державний кордон України: науково-практичний коментар [у 3 т.] / за заг. ред. В.С. Нікіфоренка, Ю.Б. Курилюка. Том 3. Хмельницький: НАДПСУ, 2025. 198 с. URL: https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/4824/1/halymon_komentar_tom_3_2024.pdf
6. Запобігання торгівлі людьми в умовах воєнного стану: метод. рек. / В.В. Шаблистий, В.С. Березняк, Ю.Б. Курилюк [та ін.]. Дніпро: ДДУВС, 2023. 60 с.
7. Зьолка В.Л. Охорона національних інтересів України у прикордонній сфері (адміністративно-правовий аспект): монографія. Хмельницький: НАДПСУ, 2015. 672 с.
8. Ксензюк А.Я., Курилюк Ю.Б. Прикордонна безпека України (адміністративно-деліктне забезпечення): монографія. Київ: ВД «Дакор», 2024. 176 с.
9. Курилюк Ю.Б., Олійник С.М. Реадмісія нелегальних мігрантів (міжнародно-правова і внутрішньодержавна регламентація): монографія. Київ: ВД «Дакор», 2023. 428 с.
10. Курилюк Ю.Б. Державний кордон і правопорядок (законодавство, теорія, практика): монографія. Київ: ВД «Дакор»; Право, 2020. 446 с.
11. Мота А.Ф. Діяльність Державної прикордонної служби України з протидії нелегальній міграції (адміністративно-правовий аспект): монографія. Хмельницький: НАДПСУ, 2018. 492 с.
12. Нікіфоренко В.С. Формування та реалізація державної політики у сфері безпеки державного кордону України: монографія. Одеса: ВД «Гельветика», 2020. 432 с.
13. Правове регулювання інформаційних відносин у діяльності Державної прикордонної служби України: підручник / І.П. Кушнір, Ю.Б. Курилюк, О.М. Царенко, А.З. Сорока. Хмельницький: ПП «Монускрипт», 2022. 432 с.
14. Притула А.М. Теоретико-правові засади оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України: монографія. Одеса: Фенікс, 2019. 332 с.
15. Теоретико-правові засади забезпечення охорони державного кордону України: підручник / за заг. ред. А.Ф. Моти. Хмельницький: НАДПСУ, 2021. 448 с. URL: https://dspace.nadpsu.edu.ua/bitstream/123456789/2913/3/ganjba_teoretyko_pravovi_zasady_dlja_bibliot.pdf